

กระดานข่าวงานวิจัยใช้ได้จริง :

พืชอาหาร พืชสมุนไพร

กลุ่มวิจัยพฤกษศาสตร์และพืชภัณฑ์พืช
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2566

เครือหมากบิด (อุดรธานี)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Myriopteron extensum* (Wight) K. Schum.

วงศ์ APOCYNACEAE

ชื่ออื่น กอน ข้าวสาร เครือเขาขมหลวง

ชะเอม อ้อยสามสวน อ้อยแสนสวน

ไม้เลื้อย แตกกิ่งก้าน ทุกส่วนมีน้ำยางสีขาว ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีแกมไข่ รูปรีหรือรูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 4 – 9 เซนติเมตร ยาว 10 – 19 เซนติเมตร ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนมนหรือรูปไข่ ท้องใบเกลี้ยงหรือมีขนสั้น หลังใบมีขนยาวประปราย เส้นแขนงใบข้างละ 5 – 7 เส้น ก้านใบยาว 1 – 3.5 เซนติเมตร มีหูใบ ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ที่บริเวณซอกใบหรือเหนือซอกใบเล็กน้อย ช่อดอกยาวถึง 30 เซนติเมตร ก้านช่อดอกยาว 5 – 10 เซนติเมตร ดอกตูมรูปไข่ กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยก 5 แฉก แฉกกลีบเลี้ยงรูปไข่ ยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร ด้านนอกแฉกกลีบเลี้ยงเกลี้ยง ด้านในตรงกลางมีขน ส่วนโคนมีต่อมระหว่างแฉกกลีบเลี้ยง กลีบดอกสีเหลืองอ่อนแกมเขียวหรือขาวแกมเขียวอ่อน ดอกมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้น ปลายหลอดแผ่กว้างคล้ายวงล้อหรือคล้ายจาน 5 แฉก แฉกกลีบดอกรูปขอบขนาน ปลายบิด มีกระบังรอบ รูปเส้นด้าย จำนวน 5 อัน อับเรณูรูปไข่แกมใบหอก ยอดเกสรเพศเมียรูปเกือบกลม ผลแบบผลแตกแนวเดียว รูปไข่เบี้ยว กว้าง 3 – 3.5 เซนติเมตร ยาว 6 – 8 เซนติเมตร ผนังผลเป็นริ้วครีบก มีเมล็ดรูปไข่แบน กว้าง 3 – 4 มิลลิเมตร ยาว 7 – 8 มิลลิเมตร มีขนสีขาว

การกระจายพันธุ์ พบในประเทศอินเดีย เมียนมาร์ จีน เวียดนาม กัมพูชา อินโดนีเซีย ในประเทศไทยพบในป่าผลัดใบ ป่าเบญจพรรณ และปลูกตามบ้านเรือน ไร่นา ออกดอก-ติดผล ตลอดปี

การใช้ประโยชน์ ผลอ่อน รสหวาน นำมาต้มรับประทานเป็นผักจิ้มน้ำพริก ลำต้น มีรสหวานใช้เคี้ยวเพื่อให้ชุ่มคอและบรรเทาอาการเจ็บคอ หมอสมุนไพรในพื้นที่อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ใช้ รากและลำต้น เป็นสมุนไพรบำรุงประสาท บำรุงสมอง และแก้ไอ ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนำ ราก มาเข้ายากับสมุนไพรอื่นๆ ต้มน้ำดื่มแก้ไข้ หนาวสั่น

สารประกอบทางเคมีที่พบ

สารสกัดจากลำต้นพบสารลูปีโนไฟลีน (lupinifolin) ซึ่งออกฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย เชื้อรา และเป็นพืชต่อเซลล์มะเร็งเต้านม งานวิจัยในประเทศจีนพบว่าสารสกัดจากทุกส่วนได้สารสเตอรอลแซโปนิน (steroidal saponins) ชนิดใหม่ 2 ชนิด คือ extensumsides A and B ซึ่งมีคุณสมบัติแสดงความเป็นพืชต่อเซลล์มะเร็งที่ได้จากการเพาะเลี้ยงอย่างน้อย 5 ชนิด ได้แก่ เซลล์มะเร็งเต้านม (MCF-7 และ MDA-MB-231) เซลล์มะเร็งรังไข่ (OVCAR-3) เซลล์มะเร็งปอด (A-549) เซลล์มะเร็งลำไส้ใหญ่ (HT-29) และมะเร็งไต (ACHN) นอกจากนี้จากการศึกษาสารสำคัญในรากยังพบว่ามีสารที่ให้ความหวานมากกว่าซูโครส 25-400 เท่า ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นสารให้ความหวานแทนน้ำตาลได้

แหล่งอ้างอิง:

1. Obchant Thaithong, Aroonrat Kidyoo and Manit Kidyoo, 2018. Handbook of Asclepiads of Thailand. Amarín Printing and Publishing Public Company Limited.
2. https://scijournal.kku.ac.th/files/Vol_45_No_1_P_68-82.pdf
3. <http://www.qsbg.org> > plantdb > mdp > medicinal-specimen
4. https://www.matichonweekly.com/column/article_54382

ผู้เรียบเรียง : นางสาวปาจรีย์ อินทะชูป นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

